

О. Б. Дрепіна, С. П. Федоріщева

**ПЕДАГОГІЧНИЙ
ПРАКТИКУМ**

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

Кафедра співів і диригування

О. Б. Дрепіна, С. П. Федоріщева

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ

*Методичні рекомендації для студентів
спеціальності „Музичне мистецтво”
спеціалізацій „Академічний спів”,
„Естрадний спів”*

**Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2009**

УДК 78.4(076)

ББК 85.314р3

П24

Р е ц е н з е н т и :

Федь І. А. – доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурології та кіно-, телемистецтва Інституту культури і мистецтв Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Павленко І. Г. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дрепіна О. Б., Федоріщева С. П.

П24 Педагогічний практикум : метод. рек. для студентів спец. „Музичне мистецтво” спеціалізацій „Академічний спів”, „Естрадний спів” / О. Б. Дрепіна, С. П. Федоріщева ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. — Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. — 43 с.

Методичні рекомендації складені відповідно до навчальних програм дисципліни „Педагогічний практикум” спеціальності 7.020205 „Музичне мистецтво” спеціалізацій „Академічний спів”, „Естрадний спів”, визначають основні завдання та зміст педагогічного практикуму, форми та завдання для самостійної роботи студентів, надають теми рефератів, зразки оформлення документації, а також вимоги до заліковно-модульного контролю.

УДК 78.4(076)

ББК 85.314р3

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 4 березня 2009 р.)*

© Дрепіна О. Б., Федоріщева С. П., 2009

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009

З М І С Т

1.	Вступ	4
2.	Зміст педагогічного практикуму	7
3.	Педагогічний практикум студентів II курсу	10
4.	Педагогічний практикум студентів III курсу	11
5.	Педагогічний практикум студентів IV курсу	12
6.	Форми самостійної роботи студентів	14
7.	Вимоги до заліково-модульного контролю. Форми звітності та критерії оцінки студентів	15
8.	Таблиці оцінювання роботи студента під час поточного контролю та заліку	20
9.	Питання для співбесіди та самоперевірки з дисципліни „Педагогічний практикум”	27
10.	Теми рефератів з дисципліни „Педагогічний практикум”	28
11.	Додаток	
	Щоденник педагогічних спостережень	30
	План психолого-педагогічної характеристики та характеристики музичного розвитку учня	31
	Орієнтовна структура уроку	32
	Інформаційний лист з навчальної дисципліни „Педагогічний практикум”	33
	Орієнтовні зразки вокальних творів для складання репертуарного плану роботи з учнем	34
	Репертуар, рекомендований для вивчення в школі-студії педагогічного практикуму учнями юнацького віку	39
12.	Література	40

ВСТУП

Педагогічний практикум як важлива частина процесу виховання й навчання студента-вокаліста в університеті є необхідним етапом у підготовці його до майбутньої практичної діяльності на посаді викладача з вокалу в навчальних закладах освіти, мистецтва, дитячих музичних школах. Під час проходження курсу педагогічного практикуму студенти отримують можливість у природних умовах закріпити й поглибити теоретичні знання, набуті під час вивчення музичної психології, основ вокальної методики, історії виконавського мистецтва, сольного співу; можливість поєднання теоретико-практичної діяльності студентів, орієнтованої на вдосконалення спеціальних умінь та навичок із співацької майстерності. За період вивчення дисципліни „Педагогічний практикум” у студентів відбувається формування основ вокально-педагогічної майстерності як поєднання бездоганного володіння власним голосом та вміння передання своїх знань і навичок учням з такими особистісними якостями педагога як доброзичливість, витримка, вміння визначити позитивне, цінне в учні та вселити в нього віру в свої творчі можливості; набуття практичного досвіду діалогового спілкування й взаємодії з учнем – з реальною практикою.

Методичні рекомендації з педагогічного практикуму складено відповідно до навчального плану професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-вокалістів, сучасних положень теорії й практики педагогіки вищої школи, навчальних програм дисципліни „Педагогічний практикум” спеціальності „Музичне мистецтво” спеціалізацій „Академічний спів” та „Естрадний спів”.

Головними принципами організації курсу є:

- зв'язок змісту педагогічного практикуму з життям;
- відповідність змісту та організації дисципліни вимогам сучасності;
- систематичність та безперервність практикуму, ускладнення змісту дисципліни від курсу до курсу;
- комплексний характер педагогічного практикуму, який передбачає міжпредметні зв'язки з загальногуманітарними, психолого-педагогічними та спеціальними музичними дисциплінами;
- інтеграція діяльності школи-студії педагогічного практикуму з навчально-виховним процесом у ВНЗ;
- гуманістична спрямованість курсу в поєднанні з високою вимогливістю до всіх учасників педагогічного практикуму (викладачів, студентів-практикантів, учнів);
- єдність і погодженість вимог, зусиль і дій вищого навчального закладу, школи-студії.

Мета курсу – формування основ професійної вокально-педагогічної майстерності студентів.

Відповідно до мети сформульовано **завдання** педагогічного практикуму:

- виховання в студентів інтересу, любові до професії вчителя, формування стійкої потреби в розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього педагога;
- забезпечення систематичного самовдосконалення професійних вокально-педагогічних якостей, умінь, навичок майбутніх фахівців, обумовлене безперервністю проходження курсу;

- оволодіння студентами сучасними методами та формами організації навчального процесу;
- навчання студентів застосуванню на практиці знань, професійних умінь та навичок у галузі музичного мистецтва, отриманих в університеті, для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних умовах;
- максимальний розвиток голосових даних та художньо-виконавської культури студентів;
- виховання усвідомленого підходу до технології голосоутворення для вдосконалення вокально-виконавських навичок учнів;
- розвиток уміння застосовувати технологічні прийоми вокальної підготовки в самостійній практичній роботі.

У процесі проходження педагогічного практикуму в студентів виробляються професійно-педагогічні вміння й навички:

- виконання навчально-методичних, естетично-виховних обов'язків педагога в класі індивідуального вокалу;
- діалогового типу спілкування: побудови взаємостосунків з педагогічним колективом, учнями, їхніми батьками на основі дотримання педагогічного такту, взаємоповаги, естетики поведінки;
- аналізу роботи й педагогічної взаємодії викладача й учня на уроці, оцінки виступів виконавців під час концертів, конкурсів, олімпіад;
- планування навчально-виховної роботи, звітно-виконавських заходів.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАКТИКУМУ

Студенти II – IV курсів спеціальності „Музичне мистецтво” спеціалізацій „Академічний спів” та „Естрадний спів” послідовно засвоюють навички викладання вокалу під час вивчення дисципліни „Педагогічний практикум” протягом навчального року в умовах, найбільш наближених до практичної діяльності. У своїй роботі майбутній педагог-вокаліст має керуватися дидактичними принципами музичної педагогіки, серед яких особливо важливими є: поєднання й взаємозв'язок освітнього й виховного процесів; поступовість і послідовність у навчанні індивідуальний підхід; єдність технічного й художнього розвитку.

З метою організації й проведення практикуму за кожним студентом закріплюються 1 – 2 учні школи-студії кафедри співів і диригування. (До школи-студії приймаються учні 1 – 11 класів загальноосвітніх шкіл та студенти коледжів, інститутів, університетів, які мають бажання займатися співом).

Педагогічний практикум має такі **основні форми роботи:**

- 1) педагогічне спостереження (пасивна форма);
- 2) самостійна робота з учнем (активна форма).

Основні форми роботи студентів з педагогічного практикуму відбуваються під контролем педагогів-методистів.

Практика спостереження проводиться шляхом відвідування студентом занять педагогів-вокалістів інституту та студентів-практикантів з учнями школи-студії педагогічного практикуму з обов'язковим веденням щоденника педагогічних спостережень.

Самостійна робота з учнем здійснюються в таких формах:

- проведення фрагменту заняття студента з учнем;
- проведення спільного заняття студента й педагога-методиста з учнем;
- урок студента в присутності педагога-методиста та аналіз-обговорення проведеного заняття.

Самостійна робота з учнем передбачає отримання студентом обов'язкових індивідуальних консультацій у педагога-методиста та складання плану-конспекту з проведення уроку або його фрагментів;

Робота студента розпочинається з ознайомлення з системою навчально-виховної роботи школи-студії шляхом отримання консультації педагога-методиста, самостійного вивчення методичних рекомендацій щодо проведення занять та ведення відповідної документації, зі знайомства з учнем.

Заняття з практикуму складаються з таких *видів практичної діяльності студентів*:

1. Проведення на уроці окремих елементів розспівувань учня (розспівування за півтонами в межах вокального діапазону учня) із застосуванням студентом навичок гри на фортепіано.

2. Проведення окремих етапів роботи над твором:

- 1) ознайомлення (вступне слово, показ, бесіда);
- 2) розучування; спів у супроводі концертмейстера або під фонограму;
- 3) робота над художнім образом, виконання твору.

3. Проведення уроків з учнем.

4. Підготовка учня до виступу в академічному або святковому концерті, до участі у вокальному конкурсі або в студентській олімпіаді з педагогічного практикуму.

5. Виконавська діяльність:

- 1) виконання учнем твору, вивченого під керівництвом студента-практиканта на контрольному уроці, академічному або святковому концерті, під час заліку або студентської олімпіади;
- 2) виконання студентом-практикантом на контрольному уроці, під час заліку або студентської олімпіади творів з програми учня (за вибором комісії) з усним педагогічним та виконавським аналізом.

6. Співбесіда зі студентом під час контрольного уроку або заліку.

7. Ведення звітної документації:

- 1) щоденник спостережень (уроків викладачів-вокалістів або практикантів III – IV курсів з учнем);
- 2) план вокально-педагогічної роботи з учнем (календарний – на семестр, перспективний – на навчальний рік);
- 3) репертуарний план учня на семестр: перелік творів (з доданням нотного матеріалу або аудіозапису фонограм з короткою письмовою анотацією) та розспівувань (з методичними поясненнями);
- 4) розгорнутий план-конспект роботи над твором (за трьома етапами);
- 5) розгорнутий план-конспект уроків з учнем;
- 6) інформаційний лист;
- 7) характеристика учня (психолого-педагогічна та характеристика музичного розвитку).

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ СТУДЕНТІВ II КУРСУ

Відбувається протягом III – IV семестрів у формі педагогічного спостереження. Мета – ознайомлення із загальним станом навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу, базової школи-студії педагогічного практикуму, системою музично-естетичного виховання студентів та школярів, вивчення методів педагогічного впливу та діалогової взаємодії вчителя з учнем. Провідною формою вивчення дисципліни є активне, цілеспрямоване спостереження уроків з вокального класу та інших музичних заходів, які відбуваються в навчальному закладі. Разом з вивченням методів та стилю роботи педагогів з вокального класу студенти займаються самостійною педагогічною роботою: проводять фрагменти уроків вокалу (розспівування за півтонами в межах діапазону учня та один з етапів роботи над твором з використанням навичок гри на фортепіано), музично-просвітницькі заходи.

Головне завдання, яке слід вирішити студентові – накопичення уявлень про роботу педагогів з учнями, методи роботи в класі вокалу. Під час практикуму студенти повинні відвідати уроки вокалу з учнями всіх вікових груп. Протягом усього періоду навчання студенти ведуть щоденник, у якому фіксують відомості про навчальний заклад, де вони проходять практику, учнів, результати музичних, психологічних та педагогічних досліджень, вивчення досвіду роботи педагогів-вокалістів, аналіз усіх уроків з вокалу, які вони відвідали.

Загальна семестрова оцінка з педагогічного практикуму виставляється студентові після подання педагогу-методисту звітної документації на контрольно-підсумкових уроках III і IV семестрів.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ СТУДЕНТІВ ІІІ КУРСУ

Відбувається протягом V – VI семестрів. На цьому етапі разом з подальшим вивченням методів та стилю роботи педагогів з вокального класу студенти займаються самостійною педагогічною роботою. Завдання педагогічного практикуму передбачають не тільки спостереження й аналіз навчально-виховного процесу роботи з учнем, а й активне включення в нього: студент має проводити повноцінну роботу над музичним твором, музично-просвітницькі заходи.

У процесі практикуму студенти ІІІ курсу продовжують спостерігати уроки вокального класу педагога та своїх однокурсників, вести педагогічний щоденник, у якому фіксують свої спостереження й аналіз уроків, беруть участь у їх обговоренні, застосовуючи знання, вміння й навички, здобуті на власному практичному досвіді.

До змісту цього курсу входить поглиблене ознайомлення з рівнем музичної, вокальної підготовки учнів. За студентом закріплюється один або два учні, музичному розвитку яких він повинен сприяти в процесі самостійного проведення уроків з вокалу. Студент повинен за семестр розучити з учнем певну кількість вокальних творів (не менше чотирьох), підготувати учнів до сценічного виступу в академічному концерті та до участі в студентській олімпіаді з педагогічного практикуму.

Загальна семестрова оцінка з педагогічного практикуму виставляється студентові після проведених уроків з учнем та подання педагогу-методисту з педагогічного практикуму звітної документації, що відбувається на контрольно-підсумкових уроках V і VI семестрів.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ СТУДЕНТІВ IV КУРСУ

Студенти IV курсу проходять педагогічний практикум протягом VII – VIII семестрів у формі самостійної роботи з одним або кількома учнями. Активна самостійна робота полягає в проведенні студентом уроків вокалу з учнями школи-студії педагогічного практикуму, студентами інших спеціальностей або навчальних закладів (коледжів, інститутів, університетів), спеціалізацією яких не є сольний або хоровий спів. Уроки з вокалу проводяться під керівництвом педагога-методиста з наступним обговоренням результатів.

За період практикуму студент повинен навчитися:

- складати план вокально-педагогічної роботи з учнем з урахуванням його індивідуальних особливостей;
- вибирати репертуар відповідно до віку, голосових даних та рівня музичної підготовки учня;
- контролювати якість звукоутворення;
- працювати над якістю звукоутворення, диханням, дикцією, чистотою інтонування мелодії, артикуляцією, кантиленою, розширенням діапазону учня;
- розвивати емоційну сферу учня, максимально досягаючи творчої взаємодії з ним під час занять;
- оволодіти навичками гри на фортепіано: розспівувань за півтонами в межах діапазону учня, гри вокальної мелодії музичного твору, що вивчається;
- вести документацію:
 - а) щоденник спостережень уроків викладачів-вокалістів або практикантів з учнем;

б) розгорнутий план-конспект роботи над вокальним твором за трьома етапами: 1) вступне слово, що містить інформацію стосовно місця твору в музичній спадщині, авторів поетичного й музичного тексту, перших виконавців, жанрово-стилістичних і технічних особливостей виконання твору; якісний показ твору в виконанні студента; бесіда з учнем про щойно репрезентований твір; 2) опис етапу розучування, до якого входить поступове вивчення поетичного й музичного тексту, робота над фразуванням, динамікою, подолання вокально-технічних труднощів тощо; 3) робота над художнім образом за наміченим виконавським планом та виконання твору в умовах звичайного, контрольного уроку або концертного виступу.

в) плани-конспекти уроків, що проводяться студентом;

г) індивідуальний план вокально-педагогічної роботи, складений з перспективою підвищення рівня вокального музично-технічного розвитку учня;

д) репертуарний план, який відповідав би віку, голосовим даним та рівню музичної підготовки учня;

е) характеристика учня, яка має містити дані про динаміку психолого-педагогічного та музичного розвитку учня за період його навчання під керівництвом студента-практиканта.

ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Особливе місце під час педагогічного практикуму повинне займати виховання в студентів самостійності, вимогливості до себе, цілеспрямованості, творчої активності й ініціативи, розвиток уміння самостійно працювати над власним голосом та виконанням художніх творів, набуття навичок та вмінь для самостійної регулярної роботи щодо вдосконалення власної професійної майстерності.

Самостійна професійна вокально-педагогічна робота студента обов'язково передбачає:

- розбір поетичного тексту й вокально-технічних труднощів у творах, що вивчаються;
- роботу з навчальною, навчально-методичною та довідковою літературою з вокалу та методики його викладання, історії вокального виконавства;
- співи вокальних вправ, підбір нових вправ (вокалізів, розспівувань, невеликих народних пісень або їх фрагментів);
- самостійний підбір і засвоєння шкільного репертуару;
- спів без супроводу інструмента;
- аналіз власного співу й співу своїх товаришів;
- аналіз різноманітних видів вокальної роботи педагога під час відвідування уроків вокалу з учнями різного віку та різного рівня вокально-технічної підготовки;
- відвідування концертів майстрів музично-виконавського мистецтва з наступним аналізом та обговоренням, прослуховування аудіозапису;
- використання ілюстративного матеріалу: аудіо- та відеозаписів;
- виступи на концертах: сольні та в дуєті з учнем.

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКОВО-МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ. ФОРМИ ЗВІТНОСТІ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СТУДЕНТІВ

Вимоги до оцінювання дисципліни „Педагогічний практикум” студентів II – IV курсів розроблено за модульно-рейтинговою системою навчання. Підсумки роботи студента в кожному семестрі підбиваються під час I й II поточного контролю й контрольного уроку (III – VII семестри) та диференційованого заліку (у VIII семестрі).

Максимальна кількість балів у кожному семестрі – 100:

- 1 поточний контроль – 18 балів
- 2 поточний контроль – 30 балів
- контрольний урок або залік – 36 балів
- додатково зароблені бали – 16 балів

Під час поточного контролю студент:

- 1) подає звітну документацію;
- 2) проводить розспівування учня та елементи або повне розучування вокального твору за трьома етапами.

Вимоги до студента на поточних контролях підвищуються із зростанням його вокально-педагогічної майстерності.

Протягом року студент повинен вивчити не менше восьми різнохарактерних вокальних творів з учнями школи-студії педагогічного практикуму.

Контрольний урок проводиться як підсумкова форма звітності з дисципліни у II – VII семестрах.

Контрольний урок містить:

- виконання учнем твору, вивченого під керівництвом студента-практиканта;

- виконання студентом-практикантом творів з програми учня (за вибором комісії) з усним педагогічним та виконавським аналізом;
- співбесіда зі студентом.

Співбесіда проводиться за матеріалами щоденника педагогічних спостережень студента за період навчання, передбачає знання методики викладання вокалу та основних методичних напрямів розвитку співацького голосу.

Співбесіда виявляє рівень готовності студента до практичного впровадження на уроках з учнем теоретичних знань, отриманих під час засвоєння дисципліни „Основи вокальної методики”.

На контрольному уроці враховується: якість індивідуальних занять студента з учнями щодо створення практикантом атмосфери творчої співпраці, винайдення педагогічних ситуацій, що потребують активності, емоційної насиченості й взаєморозуміння від усіх учасників педагогічного процесу; участь учня й студента в академічних концертах, студентських олімпіадах, конкурсах. Уміння виконувати методичний та педагогічний репертуар оцінюється під час виконання студентом будь-якого твору з репертуару учня (за вибором педагога) з подальшим педагогічним і виконавським аналізом.

Контрольний урок оцінюється у 36 балів.

Студентська олімпіада.

Однією з форм звітності студента й важливим засобом підвищення його професійної майстерності є студентська олімпіада з педагогічного практикуму, яка передбачає спільну діяльну участь у ній студента-практиканта та його учня. Перший тур олімпіади

проводиться в межах навчально-виховного процесу спеціальності.

Вимоги олімпіади:

1. Розспівування учня (виконання двох різнохарактерних вправ з усним коментарем студента).

2. Виконання учнем твору, вивченого під керівництвом студента, з попередньою короткою усною аотацією студента.

3. Виконання студентом твору з репертуару учня з попередньою короткою усною аотацією й методичним обґрунтуванням вибору даного твору.

4. Наявність інформаційного листа та якість викладення в ньому інформації про учня.

Оцінювання учасників відбувається за такими критеріями:

1. Володіння методикою викладання вокалу та діалогової взаємодії з учнем.

2. Відповідність виконуваної вокальної програми віку, голосовим даним і рівню музичної підготовки учня.

3. Якість виконання програми учнем і практикантом (технічність та художність).

4. Відповідність зовнішнього вигляду виконавців художньому змісту твору, що виконується.

Академічний концерт як одна з основних форм проведення контрольного уроку або заліку передбачає презентацію студентом свого учня, сценічне виконання учнем одного – двох творів, вивчених під керівництвом студента-практиканта, що відбувається в присутності педагогів-консультантів, студентів-практикантів II – IV курсів, учнів школи-студії та їхніх батьків, з наступним обговоренням і оцінюванням виступу. З метою підвищення інтересу учнів до вокального мистецтва виконавці посідають певні місця за оцінкою комісії викладачів.

Заздалегідь визначається дата проведення й програма академічного концерту, в якій черговість виступу учнів залежить від віку учасників та складності виконуваних творів.

Диференційований залік проводиться у VIII семестрі й передбачає проведення залікового відкритого уроку студента з учнем, на якому оцінюється:

- якість заняття (професійне складання плану заняття, методична грамотність проведення уроку, творчий підхід до роботи, діалогова взаємодія студента-практиканта з учнем);
- ступінь засвоєння учнем педагогічного репертуару;
- успішність вокально-музичного розвитку учня.

Залік виставляється за оцінками двох поточних контролів та балів, зароблених під час проведення залікового уроку. Додатково зароблені бали враховують виготовлення наочної методичної продукції для проведення занять педпрактикуму або написання реферату; участь учня в концерті, святковому заході; участь і перемогу учня в конкурсі або студентській олімпіаді з педпрактикуму.

Критерії оцінювання студентів під час заліку.

На заліку оцінюється: ступінь зрілості музичного мислення студента, рівень вокально-технічної підготовки студента й учня (свідоме володіння голосом, уміння кантиленного звуковедення, розвинене співацьке дихання, рухливість голосу), рівень уміння досягати розкриття музичного образу (донесення тексту твору через осмислене, виразне й чітко проспіване слово, ясну дикцію), емоційна виразність співу, творча інтерпретація художнього образу на основі розуміння драматургії музичного вокального твору, створення практикантом атмосфери творчої співпраці, активності, емоційної

насиченості й взаєморозуміння всіх учасників вокально-педагогічного процесу.

Оцінку **„відмінно”** студент отримує за високу якість проведення заняття з учнем (професійне складання плану заняття, методичну грамотність проведення уроку, творчий підхід до роботи, створення атмосфери творчої діалогової взаємодії з учнем); високий ступінь засвоєння учнем педагогічного репертуару; успішність вокально-музичного розвитку учня.

Оцінку **„добре”** студент отримує за достатню методичну грамотність проведення уроку; досить високий ступінь зрілості музичного мислення, достатній рівень вокально-технічної підготовки учня за наявності деяких недоліків, а саме: допускання окремих технічних помилок, недостатньої виразності та емоційності виконання вокального твору студентом і учнем.

Оцінку **„задовільно”** студент отримує за задовільну методичну грамотність проведення уроку; задовільний художньо-технічний рівень власного виконання та виконання програми учнем, обмежений обсяг вокально-технічної підготовки учня (невизначена, нечітка дикція, невміння користуватися диханням, недостатній рівень володіння технікою звуковедення), недостатню переконливість трактування музичного твору.

Оцінку **„незадовільно”** студент отримує за низький професійний рівень проведення уроку, незнання методики вокально-педагогічної роботи, відсутність взаєморозуміння і взаємодії між практикантом і учнем; низький художньо-технічний рівень виконання програми учнем, недостатній обсяг розвитку співацьких умінь і навичок учня, велику кількість вокально-технічних та інтонаційних помилок, нерозуміння драматургії музичного твору.

Таблиці оцінювання роботи студента під час поточного контролю та заліку

**II курс
I поточний контроль
(III семестр – жовтень; IV семестр – березень)**

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість Балів за елемент	Максимум балів за вид роботи
1	Проведення елементів розспівування	1	0 – 3	3
2	Проведення окремих етапів роботи над твором: 1) ознайомлення (вступне слово, показ, бесіда); 2) розучування; 3) робота над художнім образом, виконання.	1 1 1	0 – 3 0 – 3 0 – 3	9
3	Подання документації: 1) щоденник спостережень (5 уроків викладачів або практикантів III – IV курсів з учнем); 2) розгорнутий план-конспект роботи над твором (за трьома етапами).	1 1	0 – 3 0 – 3	6
	Максимум балів за I поточний контроль			18

II поточний контроль II курсу
(III семестр – листопад; IV семестр – квітень)

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість балів за елемент	Максимум балів за вид роботи
1	Проведення елементів розспівування	1 1	0 – 3 0 – 3	6
2	Проведення окремих етапів роботи над твором: 1) ознайомлення (вступне слово, показ, бесіда); 2) розучування; 3) робота над художнім образом, виконання.	1 1 1	0 – 3 0 – 3 0 – 3	9
3	Подання документації: 1) план вокально-педагогічної роботи з учнем; 2) репертуарний план учня на семестр з додатком нотного тексту двох творів з програми учня та розспівувань (з методичними поясненнями); 3) щоденник спостережень (5 уроків викладачів або практикантів III – IV курсів з учнем); 4) розгорнутий план-конспект роботи над твором (за трьома етапами); 5) характеристика учня (психолого-педагогічна та музичного розвитку).	1 1 1 1 1	0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3	15
	Максимум балів за II поточний контроль			30

Контрольний урок II курсу

(III семестр – листопад; IV семестр – квітень)

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість балів	Усього балів за вид роботи
1	Виконання учнем твору, вивченого під керівництвом студента	1	0 – 12	12
2	Виконання студентом творів з програми учня (за вибором комісії) з усним педагогічним та виконавським аналізом	1	0 – 12	12
3	Співбесіда зі студентом	1	0 – 12	12
	Максимум балів за контрольний урок			36

III – IV курси

I поточний контроль

(V, VII семестр – жовтень; VI семестр – березень;

VIII семестр – лютий)

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість балів за елемент	Максимум балів за вид роботи
1	Проведення двох уроків з учнем	1 1	0 – 3 0 – 3	6
2	Подання документації: 1) план вокально-педагогічної роботи з учнем; 2) репертуарний план учня на I семестр з додатком нотного тексту двох творів з програми учня та розспівувань (зі стислими методичними поясненнями); 3) щоденник спостережень (5 уроків викладачів або практикантів III – IV курсів з учнем); 4) розгорнутий план-конспект двох уроків з учнем.	1 1 1 1	0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3	12
	Максимальна кількість балів за I поточний контроль			18

II поточний контроль III-IV курсу

(V, VII семестр – листопад;
VI семестр – квітень; VIII семестр – березень)

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість балів за елемент	Максимум балів за вид роботи
1	Проведення 7 уроків з учнем.	1 1 1 1 1 1 1	0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3 0 – 3	21
2	Подання документації: 1) характеристика учня (психолого-педагогічна та музичного розвитку); 2) щоденник спостережень (5 уроків викладачів або практикантів III – IV курсів з учнем); 3) розгорнутий план-конспект двох уроків з учнем.	1 1 1	0 – 3 0 – 3 0 – 3	9
	Максимум балів за II поточний контроль			30

Контрольний урок III – IV курсу
(V, VII семестр – листопад; VI семестр – квітень)

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість балів	Усього балів за вид роботи
1	Виконання учнем твору, вивченого під керівництвом студента	1	0 – 12	12
2	Виконання студентом творів з програми учня (за вибором комісії) з усним педагогічним та виконавським аналізом	1	0 – 12	12
3	Співбесіда зі студентом	1	0 – 12	12
	За контрольний урок			36

Залік IV курсу
(VIII семестр – квітень)

№	Види роботи	Кількість елементів звітності	Кількість балів	Усього балів за вид роботи
1	Академічний концерт учня (виконання учнем творів, вивчених під керівництвом студента-практиканта)	1	0 – 12	12
2	Виконання студентом творів з програми учня (за вибором комісії) з усним педагогічним та виконавським аналізом	1	0 – 12	12
3	Проведення відкритого уроку з учнем	1	0 – 12	12
	Максимум балів за залік			36

Додатково зароблені бали

№	Види роботи	Кількість балів	Усього балів за вид роботи
1	Виготовлення наочної методичної продукції для проведення занять педагогічного практикуму або написання реферату	1 – 3	3
2	Участь учня у концерті, святковому заході	2	2
3	Участь учня у конкурсі або студентській олімпіаді	4	4
4	Перемога учня у конкурсі (міському, обласному або всеукраїнському)	7	7
	Максимальна кількість балів		16

ПИТАННЯ ДЛЯ СПІВБЕСІДИ ТА САМОПЕРЕВІРКИ З ДИСЦИПЛІНИ „ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ”

1. Назвіть органи, які беруть участь у голосоутворенні. Як у сукупності вони називаються?
2. Що таке резонатори, які види їх Ви знаєте і яку роль вони відіграють у голосоутворенні?
3. Назвіть існуючі типи дихання. Яка роль дихання в співах?
4. Розкрийте сутність поняття „опора звуку”.
5. Що таке тембр голосу? У чому полягає відмінність вихідного звуку від співацького й від яких факторів залежить зміна тембру?
6. Що означає вислів „атака звуку” та які види атаки Ви знаєте?
7. Що таке артикуляція та які органи складають артикуляційний апарат?
8. Поясніть що таке вібрато, яка його роль у співах і чи можлива робота щодо його вдосконалення?
9. Який взаємозв'язок дикції та звуку й у чому полягає суть роботи над дикцією?
10. Дайте визначення та розкрийте сутність поняття „співацька орфоепія”.
11. Що означає поняття ”вокальний слух” і яка його роль у роботі педагога-вокаліста?
12. Що таке теситура і в яких випадках використовують транспозицію в роботі з дитячими голосами?
13. Що включає в себе поняття „гігієна дитячого голосу”?
14. У чому полягає робота з розвитку техніки голосу співака-початківця?
15. Перерахуйте основні виражальні елементи музики.
16. Поясніть поняття „поставлений голос” та охарактеризуйте реєстри співацького голосу.

17. Назвіть основні характеристики співацького голосу.
18. За якими ознаками визначають голосові дані співака?
19. Які трапляються дефекти голосоутворення у дітей та якими мають бути Ваші дії щодо їх уникнення?
20. Які захворювання голосового апарату Вам відомі?
21. Якими повинні бути початкові дії педагога з розвитку вокальних навичок учнів?
22. Розкрийте сутність поняття „позиція звуку”.
23. Назвіть жанри вокального мистецтва.
24. Чим відрізняється академічна манера співів від естрадної, народної?
25. Чим відрізняються професійні співи від побутових?
26. Розкрийте сутність поняття „Belcanto”.
27. Які види вокальних вправ Вам відомі і яке їх призначення в розвитку дитячого голосу?

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ З ДИСЦИПЛІНИ ”ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ”

1. Особливості голосоутворення у дитячому віці.
2. Резонатори, їх види та роль у голосоутворенні дитячих голосів.
3. Типи дихання. Роль дихання в співі дітей різного віку.
4. „Опора звуку” та методи її формування у дітей.
5. Тембри голосу. Методи роботи над розвитком тембру голосу.

6. Атака звуку. Методи формування співацької атаки у співаків-початківців.
7. Артикуляційний апарат співака.
8. Роль вібрато в співах та можлива робота з учнем щодо його удосконалення .
9. Формування дикційних та артикуляційних навичок співаків.
10. Вокальний слух та його роль у роботі педагога-вокаліста.
11. Гігієна голосу юного співака.
12. Робота з розвитку техніки голосу співака-початківця.
13. Регістри співацького голосу. Робота над вирівнюванням регістрів у домутаційний та післямутаційний період
14. Основні характеристики співацького голосу в дитячому віці.
15. Основні характеристики співацького голосу в юнацькому віці.
16. Основні характеристики співацького голосу в дорослому віці.
17. Визначення голосових даних співака у домутаційний та післямутаційний період.
18. Вокальні вправи. Принципи добору вправ для дитячого голосу.
19. Дефекти голосоутворення співака-початківця та дії педагога щодо їх уникнення.
20. Захворювання голосового апарату та їх профілактика.

ДОДАТОК

ЩОДЕННИК ПЕДАГОГІЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Протягом педагогічного практикуму студент веде *щоденник педагогічних спостережень*, у якому фіксує відомості про базовий навчальний заклад, його учнів, результати музичних, психологічних та педагогічних досліджень, вивчення досвіду роботи вчителів вокалу, зміст та аналіз спостережень під час уроків, які він відвідав. Щоденник практиканта є головним документом, який свідчить про регулярність спостережень практиканта, зміст проведеної ним роботи та її результати.

Аналіз кожного заняття повинен містити таку інформацію:

Дата проведення заняття _____

Учасники уроку:

- 1) викладач _____;
- 2) практикант (П.І.Б., спеціалізація, курс) _____;
- 3) учень (П.І, клас/курс, вік) _____

Далі – розділи за таблицею:

Зміст уроку	Форми, методи роботи, використані педагогом для вирішення поставленої мети	Аналіз результатів (якісні зміни голосу у виконанні вправ або твору)

Підпис викладача _____

ПЛАН
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ
УЧНЯ

Загальні відомості

1. Прізвище, ім'я.
2. Дата народження.
3. Стан загального фізичного розвитку.
4. Стан здоров'я (з медичної картки).
5. Умови життя родини (склад сім'ї, місце роботи батьків, стосунки в сім'ї, режим дня учня).

Навчальна діяльність та музичний розвиток

1. Загальний розвиток (світогляд, начитаність).
2. Розвиток мови (словниковий запас, емоційність мови, уміння висловлювати власну думку, чіткість вимови, мовленнєві особливості, дикційні дефекти).
3. Вольові якості учня.
4. Активність учня на заняттях.
5. Рівень і характер розвитку пам'яті (механічність чи осмисленість пам'яті, швидкість і міцність запам'ятовування, індивідуальні особливості пам'яті; музична пам'ять).
6. Музикальність (виразні й виконавські задатки).
7. Ритмічність.
8. Голосові дані:
 - тип голосу, тембр, діапазон, перехідні звуки, примарні звуки;
 - особливості голосоутворення (вдих, видих, атака, артикуляція, робота щелепи, наявність дефектів).

9. Причини різних дефектів голосоутворення (анатомічні особливості організму, наслідок перенесених хвороб або манера виконання).
10. Динаміка розвитку учня (визначення перспективи розвитку учня, методів усунення слабких сторін його розвитку).

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА УРОКУ

Тема уроку.

Мета уроку.

Завдання: - навчальні;
- пізнавальні;
- виховні.

Хід уроку

Музично-дидактичний матеріал :

- 1) розспівування: вокальна „гімнастика”; 3 – 5 вправ на різні види вокальної техніки;
- 2) робота над 2 – 4 вокальними творами (за різними етапами вивчення);
- 3) слухання творів у виконанні практиканта або в аудіозапису для аналізу, обговорення, порівняння;
- 4) підсумок уроку та домашнє завдання.

Для участі в академічному концерті або студентській олімпіаді з педагогічного практикуму студент заповнює інформаційний лист, пункти якого містять інформацію, що відповідає змісту характеристики учня.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
з навчальної дисципліни
„Педагогічний практикум”

студента-практиканта _____ курсу Інституту культури і мистецтв спеціальності „Музичне мистецтво”

спеціалізації „_____ спів”

_____ (П.І.Б.)

Клас викладача _____ з вокалу.

Клас викладача _____ з педпрактикуму.

Загальні дані учня

1. Прізвище, ім'я _____, вік _____.
2. Основне місце навчання _____ клас _____.
3. Базова музична освіта: ДМШ № _____, клас _____, з _____ років.
4. Початок занять у школі-студії педпрактикуму _____.

Навчальна діяльність та музичний розвиток учня

- 1) голосові дані: тип голосу _____, тембр _____, діапазон _____, інше _____;
- 2) музикальність: виразні й виконавські задатки _____, - музична пам'ять (механічність чи осмисленість пам'яті, швидкість і міцність запам'ятовування, рівень і характер розвитку пам'яті, індивідуальні особливості) _____, - ритмічність _____;
- 3) вольові якості учня, активність учня на заняттях _____;
- 4) динаміка і перспективи розвитку учня _____.

Виконувана програма:

Учень: _____.

Практикант: _____.

Результат участі в академконцерті / олімпіаді _____.

Дата проведення академконцерту / олімпіади _____.

Підпис практиканта _____ . Підпис викладача _____.

ОРІЄНТОВНІ ЗРАЗКИ ВОКАЛЬНИХ ТВОРІВ ДЛЯ СКЛАДАННЯ РЕПЕРТУАРНОГО ПЛАНУ РОБОТИ З УЧНЕМ

Студентам рекомендується включати в індивідуальні репертуарні плани учнів твори різного характеру й стилю, систематично поповнювати список високохудожніми взірцями. Добираючи репертуар, майбутній педагог-вокаліст повинен урахувати індивідуальні особливості учня, ступінь його обдарованості, музичного розвитку й спеціальної базової підготовки, звертати увагу на художньо-образну та вокально-технічну цінність твору, обумовлюючи використання репертуару теситурою твору щодо вікового розвитку діапазону співака.

У репертуарі учнів мають бути представлені класичні твори вітчизняних і зарубіжних композиторів, народна пісня й сучасна українська музика, а також цінні в художньому плані твори сучасних прогресивних зарубіжних композиторів.

Вивчення запропонованого репертуару сприятиме виробленню в учня навичок свідомого володіння голосом, уміння кантиленного звуковедення, розвиненого співацького дихання, рухливості голосу, емоційної виразності співу.

У процесі формування співака і його голосу загальні принципи навчання повинні застосовуватися індивідуально. Загальність принципів торкається формування співака в цілому, але це досягається цілим комплексом прийомів, в залежності від індивідуальності як учнів, так і педагогів.

1 клас

Діапазон наданих творів за вимогами першого класу не перевищує інтервалу квінти

- Перший клас. Слова й музика Л. Лизак
- Пісня про школу. Слова Т. Масенка, музика М. Дремлюги
- Пісня про школу. Слова В. Вікторова, музика Д. Кабалевського
- Ой, заграйте, дударики. Слова В. Панченка, музика А. Філіпенка
- Гарний танець гопачок. Українська народна пісня
- Подоляночка. Українська народна пісня (веснянка)
- Щебетала пташечка. Українська народна пісня
- Вийди, вийди, сонечко. Українська народна пісня

2 клас

Діапазон наданих творів за вимогами другого класу не перевищує інтервалу сексти.

- Галя по садочку ходила. Українська народна пісня
- Веселий музикант. Слова Т. Волгіної, музика А. Філіпенка
- Дивувалися ліси (жниварська пісня)
- Висне небо синє (Осінь). Слова Я. Щоголіва, музика Я. Степового
- Ходить гарбуз по городу. Українська народна пісня
- Спи, дитино, спи. Українська народна пісня
- Перепілонька. Білоруська народна пісня
- Козак. Українська народна пісня
- Дударик. Українська народна пісня
- Я коза ярая. Українська народна пісня
- Святковий, хоровод. Слова В. Рождественського, музика А. Павлюка

3 клас

Діапазон наданих творів за вимогами третього класу не перевищує інтервалу октави.

- Засмутилось кошеня. Слова П. Воронька, музика І. Кириліної
- Дівка Явдошка. Українська народна пісня (обжинкова)
- Котиться віночок по полю. Українська народна пісня
- Літо минулося. Слова К. Різниченка, музика Я. Степового
- Павочка ходить. Українська народна пісня
- Ой на горі жито. Українська народна пісня
- Вийшли в поле косарі. Українська народна пісня
- Вишиванка. Слова М. Сингаївського, музика В. Верменича
- Шпачок прощається. Слова М. Івенсен, музика Т. Попатенко

4 клас

Діапазон наданих творів за вимогами четвертого й п'ятого класу не перевищує інтервалу децими.

- Квіти вчителям. Слова М. Рильського, музика В. Таловирі
- Зоре моя вечірняя. Слова Т. Шевченка, музика Я. Степового
- У неділю пораненьку. Українська народна пісня (жнивна)
- А вже сонце котиться. Українська народна пісня (жнивна)
- Ой, снопе, снопе. Сучасна обжинкова пісня
- Сіяв мужик просо. Українська народна пісня
- Пан отаман. Слова Б. Лепкого, музика Ф. Колесси
- Ой, ходить сон. Українська народна пісня
- Котику сіренький. Українська народна пісня. Обробка М. Вериківського

5 клас

- Наташка-первоклашка. Муз. Ю. Чичкова, слова К. Ібряєва
- Грай, сопілко, грай. Чеська народна пісня
- Думи мої, думи мої. Українська народна пісня. Слова Т. Шевченка, обробка В. Вериківського
- Учітеся, брати мої. Українська народна пісня. Слова Т. Шевченка
- А я у гай ходила. Музика В. Вериківського, слова П. Тичини
- Чи не той то Омелько. Українська народна пісня
- Зоре моя вечірняя. Українська народна пісня. Слова Т. Шевченка
- Над річкою бережком. Українська народна пісня

6 клас

Діапазон наданих творів за вимогами шостого класу не перевищує інтервалу квінтдецими.

- Наша шкільна країна. Музика Ю. Чичкова, слова К. Ібряєва
- Музиканти. Німецька народна пісня
- Од Києва до Лубен. Українська народна пісня
- Ой, на горі жита много. Українська народна пісня (жнивварська)
- Ой, гиля-гиля, гусоньки на став. Українська народна пісня
- Сіяв батько жито. Музика І. Карабиця, слова В. Крищенко
- Три белых коня (з телевізійного фільму „Чародії”). Музика Є. Крилатова, слова Л. Дербеньова
- Заповіт. Музика Г. Гладкого, слова Т. Шевченка, обробка К. Стеценка

7 клас

Діапазон наданих творів за вимогами сьомого класу не перевищує інтервалу секстдецими.

- Україно, любов моя. Музика І. Шамо, слова Д. Луценка
- Реве та стогне Дніпр широкий. Українська народна пісня. Музика Д. Кржижанівського, слова Т. Шевченка
- Ой, летіла птаха лелека. Музика М. Кармінського, слова І. Муратова
- Песня туристов (з опери „А зори здесь тихие”). Музика С. Молчанова, слова народні
- Дороги. Музика А. Новикова, слова Л. Ошаніна
- Пісня на добро. Музика І. Карабиця, слова Ю. Рибчинського
- Моя стежина. Музика П. Майбороди, слова А. Малишка
- Заспівай мені, мамо. Музика В. Верменича, слова О. Богачука

8 клас

Репертуар має бути підібраним залежно від індивідуальної схильності до мутаційного процесу голосу співака.

- Пісня про вчительку. Музика П. Майбороди, слова А. Малишка
- Пісня про рушник (рідна мати моя). З кінофільму „Літа молодії”. Музика П. Майбороди, слова А. Малишка
- Було колись на Україні. Українська народна пісня. Слова Т. Шевченка
- Ніч яка місячна, зоряна, ясна. Українська народна пісня. Слова М. Старицького
- Калино-малино, чого в лузі стоїш. Українська народна пісня
- Червона рута. Слова й музика В. Івасюка

**РЕПЕРТУАР, РЕКОМЕНДОВАНИЙ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ
В ШКОЛІ-СТУДІЇ ПЕДПРАКТИКУМУ УЧНЯМИ
ЮНАЦЬКОГО ВІКУ**

Вокалізи:

Ф. Абт, О. Варламов, Г. Зейдлер, Б. Лютген, Т. Вілінська.

Романси і пісні:

Абаз	Утро туманное
Балакірев М.	Так и рвется душа
Бінді У.	До свиданья!
Блантер М.	Кони-звери
Булахов П.	И нет в мире очей
Глінка М.	Я помню чудное мгновенье. Северная звезда

Романси, арії, пісні:

Степовий Я.	Розвійтеся вітри.
Стеценко К.	Хотіла б я піснею стати
Бізе Ж.	Арія Кармен. Сцена гадання
Булахов П.	В поле широком (баллада)
Гершвін Дж.	Любимый мой.
Керн Дж.	Дым. Ушедшие дни.
Коломніков Ю.	Только музыка танго
Креслі Е.	Люби меня нежно
Лоу Ф.	Я танцевать хочу
Мартинов Є.	Я тебе весь мир подарю.
Міллер Г.	Лунная серенада

Учням з високим рівнем вокальної підготовки можуть бути рекомендовані для вивчення вітчизняні та зарубіжні пісні, уривки з мюзиклів, оперет та вистав. Бажано співати мовою оригіналу. Виконання – під фонограму. Наприклад:

Роджерс Р., Хаммерштайн О. „Звуки музики”
Бернстайн Л. „Вестсайдська історія”
Лоу Ф. „Моя прекрасна леді”

ЛІТЕРАТУРА

1. **Аспелунд Д.Л.** Развитие певца и его голоса / Д.Л. Аспелунд [под ред. М.Л. Львова] – М.-Л.: Музгиз, 1952. – 192 с.
2. **Багадунов В.А.** Очерки по истории вокальной педагогики / В.А. Багадунов. – М.: Музгиз, 1956. – 268 с.
3. **Васенина К.В.** Правильное произношение слова как важнейший фактор в пении / К.В. Васенина – М., 1962. – 14 с.
4. **Витт Ф.Ф.** Практические советы обучающимся пению / Ф.Ф. Витт [под ред. Ю.А.Барсова]. – Л.: Музыка, 1968. – 62 с.
5. **Далецкий О.В.** Саморегуляция голоса певцов / О.В. Далецкий //Муз. академия. - 1999. - №1. – С. 143-145.
6. **Детский голос.** Экспериментальные исследования / [под ред. Н.И. Шацкой]. – М.: Педагогика, 1970. – 232 с.
7. **Дмитриев Л.Б.** Основы вокальной методики / Л.Б. Дмитриев – М.: Музыка, 2007. – 368 с., нот, ил.
8. **Емельянов В.В.** Развитие голоса. Координация и тренаж / В.В. Емельянов - СПб.: Лань, 1997. – 192 с.
9. **Евтушенко Д.Г.** О впеvании вокальных произведений // Вопросы вок. педагогики. – Вып. 3. – М.: Музыка, 1967. – С.98-119.
10. **Комарович Г.Л.** Практические советы начинающему певцу / Г.Л. Комарович [под общ. ред. Ю.А. Барсова]. – М. – Л.: Музыка, 1965. – 44 с.
11. **Леонтович М.Д.** Практичний курс навчання співу у середніх школах України / М.Д. Леонтович – К.: Муз. Україна, 1989. – 133 с.

12. **Менабени А.Г.** Методика обучения сольному пению: [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов] / А.Г. Менабени – М.: Просвещение, 1987. – 95 с.
13. **Морозов В.П.** Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники / В.П. Морозов - Московская государственная консерватория им. П.И. Чайковского, Институт психологии РАН, Центр „Искусство и Наука”. - М., 2002. - 496 с. с илл.
14. **Морозов В.П.** Эмоциональность как критерий профотбора вокалистов / В.П. Морозов – М.: Музыка, 1984. – 204 с.
15. **О детском голосе** / [под ред. М.Д. Орловой]. – М.: Просвещение, 1966. – 56 с.
16. **Садовников В.И.** Орфоэпия в пении / В.И. Садовников – М.: Музгиз, 1958. – 80 с.
17. **Сокол А.В.** Теория музыкальной артикуляции / А.В. Сокол – Одесса: ОКФА, 1995. – 208 с.
18. **Теплов Б.М.** Психология музыкальных способностей / Б.М. Теплов // Избр. тр. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – С. 42 – 222.
19. **Фролов Ю.П.** Пение и речь в свете учения Павлова / Ю.П. Фролов – М.: Музыка, 1966 – 100 с.
20. **Шаляпин Ф.И.** Литературное наследство. – М.: Искусство, 1959. – Т.1. – 768 с.
21. **Юцевич Ю.Є.** Роль вокально-слухових впливів у формуванні дитячих голосів / Ю.Є. Юцевич // Музика в школі [зб. наук. праць]. – К.: Муз. Україна, 1981. – Вип. 7. – С. 36 – 43.
22. **Юцевич Ю.Є.** Нові експериментальні дані про розвиток дитячого співацького голосу / Ю.Є. Юцевич // Педагогічна наука – перебудові школи [зб. наук. праць]. – К.: М-во нар. освіти УРСР, 1990. – С. 123 – 125.

23. **Ярославцева Л.К.** Опера. Певцы. Вокальные школы Италии, Франции, Германии XVII – XX веков / Л.К. Ярославцева – М.: Издательский дом „Золотое Руно”, 2004. – 200 с.
24. **R.Husson.** Comment se classent les voix humaines. La Nature, 1957. - N 3262. - P. 41-46.

Довідники

1. **Кочнева И.С., Яковлева А.С.** Вокальный словарь / И.С. Кочнева, А.С. Яковлева – 2-е изд. - Л.: Музыка, 1986. – 70 с.
2. **Юцевич Ю.Е.** Словарь музыкальных терминов / Ю.Е. Юцевич – 3-е изд., перераб., доп. - К.: Муз. Україна, 1988. – 263 с.

Навчально-методичне видання

ДРЕШНА Ольга Борисівна
ФЕДОРІЩЕВА Світлана Павлівна

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ

*Методичні рекомендації для студентів
спеціальності „Музичне мистецтво”
спеціалізацій „Академічний спів”,
„Естрадний спів”*

За редакцією авторів
Комп'ютерний макет – Федоріщева С. П.
Коректор – Леснова В. В.

Здано до склад. 04.02.2009 р. Підп. до друку 04.03.2009 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 2,5.
Наклад 100 прим. Зам. № 57.

Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20